

PŘÍKLAD Z PEDIATRIE

E. P. Schoorel

Zpráva lékaře

Liz byla zdravá dívka, v rodině se narodila jako třetí dítě; když jí bylo šest let, rodiče se rozvedli. Vývoj v raném dětství probíhal normálně, ale bylo nápadné, že Liz nebyla motoricky aktivní; v této oblasti byla spíše úzkostná. Když jí bylo devět a půl roku, začala se psychicky projevovat jako velmi labilní, údajně v souvislosti s těžkou situací v rodině. V té době dostala zánět středního ucha a následovně zánět hrtanu s podezřením na zasažení skalní kosti. Měla vysokou horečku a na nemoc nepůsobila ani antibiotika, ani kyselina salicytová. Skoro o tři měsíce později se objevily záněty kůže a kloubů. Nejdříve všechny symptomy odezněly, avšak za půl roku propukly zase. V deseti letech byla Liz přijata na kliniku. Prožila nemoc s dramatickým průběhem, kachexií, úplnou ztrátou chuti k jídlu a stále se vracejícími záchvaty horečky. Zcela jednoznačně jí byla stanovena diagnóza: systematická, juvenilní, chronicky reu- matoidní artritida (Morbus Still). Byla léčena prostředky klasické i anthroposofické medicíny, kromě jiných také preparátem ze jmelí. Nedostávala žádné kortikoidní preparáty.

Během pobytu na klinice byla zjištěna její výrazná konstituční závislost na okolí a kromě toho velká oboustranná závislost na matce. Liz byla schopna ukázat jen málo samostatnosti a síly Jáství. Někdy působila jako dvouletá, někdy také jako „stará císařovna“. Měla strach z bolesti, budoucnosti a své nemoci. Měla dobrou paměť, ráda poslouchala a četla příběhy a pohádky. Během a po pobytu na klinice byla intenzivně ošetřována anthroposofickými terapiemi. Úmyslem bylo ovlivnit její neuvěřitelný nezájem o vlastní tělo a přivést ji k lepšímu vztahu k realitě. Kromě muzikoterapie navštěvovala také masáže, léčebnou eurytmii a arteterapii.

Během let se nemoc zcela uklidnila. Steroidy a cytostatika již nebyly zapotřebí. Ye čtrnácti letech měla Liz mnohem větší chuť do života a byla samostatnější. Měla ještě potíže s učením, konkrétně s matematikou. Ani její sociální chování ještě nebylo bez problémů. Menstruovat začala ve 13. roce. Artritida ani jiná auto-imunní nemoc již neproběhla.

Zpráva muzikoterapeutky

Wendy van Driesten

Aktuální situace na začátku muzikoterapie:

Desetiletá Liz je již deset týdnů v nemocnici kvůli onemocnění auto-imunního systému: má vysokou horečku, záněty kloubů a rány na kůži. Při našem prvním setkání leží v posteli. Je jemně stavěná, velmi bledá a má dlouhé, kudrnaté vlasy. Leží odevzdaně, pohybuje se pouze její pohled. Přesně vnímá, co se děje v jejím okolí, ale zajímavé je, že má ve škole problémy s

abstrahováním, např. neumí počítat.

Před muzikoterapií už navštěvovala fyzioterapii, léčebnou eurytmiu a arteterapii. Ukázalo se, že je přecitlivělá na dotek na zanícených místech na těle; myslela si, že nemůže spolupracovat.

Muzikoterapeutická diagnóza:

Během muzikoterapeutické práce se Liz ukázala jako velmi muzikální. Dokáže tvořit melodii, harmonii, takt i rytmus, avšak nejbližší jí je melodie: novou melodií se rychle naučí a svůj hlas udrží i v kánonu.

Jako hudební nástroj si pro sebe vybrala housle: smyčcový nástroj ve vyšší poloze, který je obzvláště vhodný k hraní melodie. Výrazná je u ní melodie se svým vztahem k nervově-smyslovému člověku. Její dech je mělký a hlas zní bez síly. Liz má sklon k rychlé, povrchní hře na nástroje a sotva si všímá kvality jejich tónů; k naslouchání netáhne během skladby ani po ní. V rytmickém střídání prožívání nitra a vnějšku se Liz posouvá k vnějšmu světu. Při hraní zrychluje, duše se mírně uvolňuje od těla. Když má Liz později při jednoduché melodii chodit do taktu a vytleskávat rytmus, je to pro ni těžké. Tím vzniká dojem, že má o taktu a rytmu určitou představu, ta však není spojena s tělem, obzvláště s končetinami.

První cíl terapie:

Jako první cíl muzikoterapie lékař formuloval: uchopit dřívější fázi vývoje a podpořit přijímající a naslouchající duševní postoj, přičemž má být Liz na začátku málo aktivní.

Průběh muzikoterapie:

Na první sezení Liz přivezli na vozičku. Hudba je orámována příběhem, který se v příštích týdnech rozvíjí: V jednom království onemocněla princezna - nemůže spát. Jakýsi chlapec se smí pokusit ji nepozorovaně uspat svou harfou - princezna sní o dřívějších časech, spí hluboce a uzdraví se - na zámku je velká slavnost, na které hraje chlapec k tanci. Vezmou se a šťastně žijí až do smrti.

Je zvolena pentatonická řada tónů, která je založena na kvintách a odpovídá stavu vědomí v dřívějších dobách, popř. vědomí malých dětí. Hraji ji potichu bez pevného rytmu nájemně znějící lyru, která svými dlouho doznívajícími tóny podněcuje k naslouchání. Otevřená, zasněná nálada pentatoniky se nejlépe uplatňuje ve volně dýchajícím rytmu, který není svázán taktem.

Hůlka z mosazi se položí na otevřenou dlaň, sedmkrát se na ni uhodí a pokaždé se s ní během dozvuku houpe sem a tam. Tento pohyb připomíná houpající se zvon a může se z něj rozvinout pohyb naslouchající a vnímající. Hůlka zní tónem „d“, který se nejvíce ze všech tónů vyznačuje svou otevřenou pohyblivostí. Aby se Liz znovu probudila, zazní nakonec na stříbrně jasném žaltáři dlouhý, jemně tažený tón.

Nejdříve je dítě rozptylováno vším, co kolem sebe vidí, rozhlíží se, ohmatává; chtělo by všechno udělat samo. Když smí udělat poslední tah, zavadí ještě rychle smyčcem o všechny ostatní struny.

Při další hodině terapie začíná zívát. Zaposlouchá se a sedí klidně. Hraje, sama houpe mosaznou hůlkou a dostává se do hezkého rytmu, často zapomíná počítat. Potom může závěrečný tón na žaltáři prožít jako opravdové zklidnění.

Další terapeutický krok má zniternit a prohloubit prožívání. Dvě lyry naladěné do akordu (Liz hraje na jednu z nich) střídavě doprovázejí píseň v dur-moll-dur v opakovaném, klidně krácejícím metru:

Harmonický postup:

Har - fo, ty zpí - vej, krá - sko, po - slou - chej, slun - ce tě vzbu - dí, s lič - kem zdra - vým.
Slyš, kdo tu zpí - vá, to - bě vy - prá - ví o dáv - ných ča - sech, za svi - tá - ní.

Slyš mo - ji pí - seň, kli - dná a ti - chá, le - tí už k to bě od mých úst.

D.C.

Ve střídání hry a poslechu se může prohloubit dech. Mollová nálada pomáhá zniternit prožitek. Klesající metrum spojuje uklidňujícím a harmonizujícím způsobem prožitek s vůlí. Dívce je zpočátku nepříjemné dotýkat se prsty strun. Stále více se dostává do prožívání harmonie a překonává přitom svou precitlivělost. Sahá hlouběji mezi struny a těší se z jejich zvuku. Prohlubující se dech jí dává více svobody zpívat se mnou a jako sám od sebe se také její hlas stává svobodnějším a znělejší. Radostně se připojuje k rytmu činnosti a odpočinku.

V této fázi ošetřování klesá teplota a Liz zase dobře spí. Opírajíc se o hůl, přichází teď na terapii sama.

Nyní se přidává hluboce znějící smyčcový nástroj: naši píseň má doprovázet tenorová chrota. Strunné nástroje souvisí se středem člověka. Smyčcový žaltář, Lizin první nástroj, se ale zvukem stále ještě nachází blízko oblasti hlavy. Akordové lyry více oslovují střední oblast člověka, citění. Tenorová chrota oproti tomu zřetelně souvisí s břichem a nohama. Touto řadou je dítě vyzýváno sestupovat stále více z hlavy do těla.

Opakovaně je hrána sestupující kvinta, která vytváří pocit sestoupení na pevnou zem. Charakteristické velké pohyby paží při hraní na tenorovou chrotu a stálý kontakt smyčce se strunami spojuje prožitek s činností. Liz se snaží svůj lehký, příliš volný pohyb zintenzivnit a dosahuje tak plynulého tahu smyčcem. Učí se z nástroje vyloudit plný, teplý zvuk.

Teplota zůstává stabilizována, klouby a kůže už nebolí a dívka již u chůze nepotřebuje oporu. Co jí ještě chybí, je chuť k jídlu; skoro nejí.

V další fázi terapie přibývá nová písnička:

Melodie zvesela tančí ve dvoučtvrtečním tečkovaném rytmu a pokaždé se odrazí od půdy základního tónu, aby se k němu o to pevněji vrátila. Do pohybu se dávají ruce a nohy: písničku vytleská- váme, ťukáme prsty u nohou a na závěr ji vydupáváme ve stoje. Liz se odevzdává veselé náladě a čilému rytmu, nanovo si získává pohybové schopnosti. Její obličej dostává barvu, vrací se jí chuť k jídlu. Od počátku terapie uběhly tři týdny. Dívka jde na několik týdnů domů, později se vrací zpátky na kliniku k druhé fázi ošetřování.

Druhý cíl terapie:

Další ošetřování si vedle upevnění konstituce klade nový, více pedagogický cíl: Můžeme dítě přivést k tomu, aby své vnímání zniternilo tak, aby se v jeho myšlení mohlo stát abstrakcí? Nyní půjde o to, aby hudbu prožívalo nejen v nitru a v pohybu, ale aby ji prostoupilo i svým vědomím.

Další průběh muzikoterapie:

Při druhém pobytu na klinice používáme novou melodii:

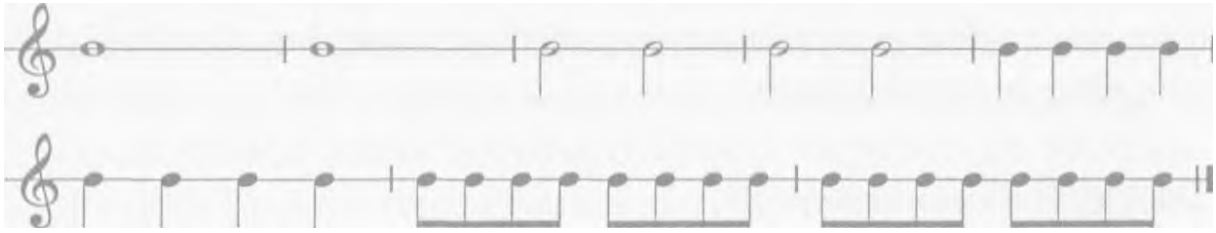

Tuto radostnou a kupředu kráčející melodii zpíváme. Potom rozlišíme rytmus a takt: do taktu chodíme a rytmus tleskáme, což musíme cvičit důkladně nejdříve odděleně, než se nám podaří provést obojí současně a přesto je od sebe odlišit; stále sklouzává jedno do druhého. Jakmile se podaří tuto část zvládnout, může Liz celou svou postavou prožít harmonizující a zpevňující působení taktu, který nese a rozčleňuje živý proud rytmu.

Poté zkoumáme melodii. U každého dalšího tónu se ptáme: Je vyšší, nebo hlubší? Dívka to slyší velmi přesně, musí se ale namáhat, aby klesání nebo stoupání naznačila rukou ve vzduchu. Potom zkusíme to samé převést do nohou: při stoupání udělá krok dopředu a při klesání krok zpět. Proti předcházejícímu cvičení zde máme dvě změny: směr nahoru a dolů se mění na dopředu a dozadu; druhou změnou je přechod od rukou k nohám. Pro Liz je to velmi namáhavé. Jako vizuální pomoc jsem přibrala xylofon, ale Liz si ví rady sama: nejdříve zkouší klopýtat stranou, zprava doleva, ve stejném směru jako hraje na xylofon, potom si k němu stoupne bokem, hraje a chodí ve směru dopředu a dozadu. Potom terapeut její kroky přesně zpívá, Liz chodí znovu ve směru dopředu-dozadu a baví se při každém špatném kroku.

Neabstraktním způsobem se tak učila udržet, vnitřně rozpracovat a v činnosti sama znovu stvořit to, co vnímala zvenčí. Postupně si tyto schopnosti částečně osvojila.

Toto cvičení od Liz často vyžadovalo až příliš. Abych ji nenamáhala až k vyčerpání, volím nakonec jednodušší cvičení, které má pomoci vytvořit smysl pro takt, o nějž se může při hraní opřít.

Cvičení se dělá rukama a nohama nebo se hraje na různých strunách chroty. Jakmile je rozdělení různých rytmických hodnot dobře zažito, hraje Liz svůj part samostatně v kánonu s terapeutem. Předcházející cvičení se teď daří opravdu lépe než dříve.

Na poslední hodinu terapie si s sebou bere své housle a celým příběhem, který prožila, ještě jednou s velkým nadšením hudebně projde. Od začátku muzikoterapie uplynuly tři měsíce. Během této doby se precitlivělé dítě, které mělo strach z pohybu, proměnilo v radostnou dívku, která ráda hraje a pohybuje se a která se odvázně potýká se svými problémy. Horečku již nemá a znovu chodí do školy.

Zpětný pohled na průběh terapie:

V procesu terapie můžeme rozlišit tyto stupně:

- uvolnění se ze současného problému prožitkem uplynulého stavu
- zniternění prožívání směřovaného navenek
- probuzení citícího spoluprožívání; prožívání vnitřního světa, ve kterém se cítí doma
- aktivní spoluvytváření těla, založené na pocitu pevné půdy pod nohama
- vypořádání se s vlastním problémem
- cvičení a neklesání na mysli; aktivní hledání cest k překonání překážek
- prožívání nové harmonie ve vlastním těle a začátek nové vývojové fáze.

Když se zeptáme, co z muzikoterapie na Liz působilo, můžeme na různých rovinách rozlišovat cestu, která ji krok za krokem vedla k novým schopnostem a zkušenostem: Nejdříve to byla cesta od melodie přes harmonii k rytmu a taktu, cesta, která vedla od nervově-smyslového systému přes středního člověka k systému látkové výměny a končetin. Vyšší části její bytosti tak ukazujeme, jak se může správně spojit s tělem, místo aby ho ničila záněty. Vydali jsme se také cestou zvuku a pohybu, která z části vedla rovnoběžně s cestou první: od pouhého poslouchání přes vlastní hraní až k bezprostřednímu používání rukou a nohou jako rytmických nástrojů; a od otevřené a prosté sféry, kde zní lyra a mosazné tyčky, přes plný tón akordové lyry až k nepřerušovanému tvoření tónu při zpívání a při tahu smyčcem. Konečně byl významný také vývoj od minulosti do současnosti, který navázal na období před nemocí a ještě jednou sledoval kroky od pentatoniky raného dětství k prožitku *dur* a *moll*, který probouzí duševní život.

Shrnutí:

K léčbě Liz velmi pomohly hudební prvky a nástroje se svými kvalitami.

1. melodie - harmonie - rytmus/takt
2. poslech - vlastní hra - ruce a nohy jako rytmické nástroje
3. lyra/mosazné hůlky - akordové lyry - zpěv/symčcové nástroje
4. minulost (pentatonika) - současnost (dur/moll)